Довкола суцільні євреї

Бухарські євреї, Самарканд, 1910

Кілька тисяч років тому на Близькому Сході виникла національна й релігійна спільність — євреї. Звісно, за тисячі років безліч євреїв розчинилися в інших народах, та й у юдаїзм перейшло чимало іновірців. Навряд чи хтось перевершив євреїв за кількістю діаспор і етнографічних груп, але ...ми досі вважаємо себе єдиним народом, незважаючи на генетику. Тому «єврей» на сьогодні — це приналежність і до певного народу, і до конкретної релігії.

Приблизно шість мільйонів євреїв жили на території Римської імперії, складаючи 10% її населення. Ще до падіння Другого Храму в 70 році нової ери євреї мешкали в різних куточках імперії — до того ж, за межами Юдеї їх було більше, ніж в самій єврейській державі. Найбільші громади осіли в єгипетській Олександрії (в Єгипті) і в Антіохії (на території сучасної Туреччини). Усе це підтверджено археологічними знахідками.

Прихильники юдаїзму з'явилися й за межами Римської імперії: у Ємені, Ефіопії, Індії й Китаї. Походження цих громад — предмет суперечок, часто досить гострих. Є думка, що деякі з них засновані нащадками загублених колін, які вирушили у вигнання після падіння Ізраїльського царства в 622 році до н.е. Інші вважають, що ці громади заснували єврейські купці, завдяки яким частина місцевого населення перейшла в юдаїзм.

Отже, перед нами два питання. По-перше, чи є євреї народом, який має певні генетичні характеристики? І, по-друге, чи різні етнічні групи євреїв достатньою схожі, щоби приналежати до одного народу.

Дослідження, проведені ще у 1970-х, продемонстрували, що більшість єврейських етнічних груп діаспори мають близькосхідне походження. Члени будь-якої пари, складеної з представників різних єврейських субетносів, мають більше схожості між собою, ніж пара, складена з єврея і його сусіда — не єврея. Звісно, єврейські групи тією чи іншою мірою змішувалися з місцевим неєврейським населенням, але загалом, дослідження, проведені вже на початку нинішнього століття, підтвердили попередні висновки. Одне з таких досліджень належить д-ру Гаррі Остреру з Yeshiva University в Нью-Йорку і професору Карлу Скорецькому з університету Бар-Ілан.

Д-р Гаррі Острер

Профессор Карл Скорецький

Було доведено, що євреї, які населяють Європу, Північну Африку та Близький Схід утворюють тісно пов'язаний пучок підгруп, який відрізняє їх від неєврейських сусідів. Учені виділяють дві основні єврейські групи. У першу входять євреї Європи/Сирії/Північної Африки, у другу — євреї Близького Сходу. Турецькі, грецькі та італійські євреї утворюють окрему підгрупу, що має багато спільного з ашкеназами й сирійськими євреями. Північноафриканські євреї теж входять у першу групу і включають у себе кілька малих підгруп, утворених марокканськими, алжирськими, туніськими й лівійськими євреями, а також уродженцями острова Джерба біля берегів Тунісу. Усі ці підгрупи відрізняються від сучасного північноафриканського населення Західної Сахари, Марокко, Алжиру, Тунісу, Лівії та Єгипту. Близькосхідна група включає іракських, іранських і грузинських євреїв і близьких до них неєвреїв — адигейців.

Є, однак, групи євреїв, які випадають із цієї стрункої класифікації. Це Бета-Ісраель з Ефіопії, єменські євреї, індійські Бене Ісраель і євреї Кочина. Водночас всі зазначені групи відрізняються від навколишнього гомогенного населення. На генетичній мапі єменські євреї розташовуються десь між палестинцями та бедуїнами. Бета-Ісраель є відокремленою периферичною групою. А ось у Бене Ісраель зв'язок із близькосхідною групою євреїв простежується лише по чоловічій лінії.

Висока частка «європейських» генів (30—60%) відзначається серед ашкеназських, сефардських, італійських і сирійських євреїв. Євреї Північної Африки демонструють наявність північноафриканських і близькосхідних домішок із деякою часткою європейських. «Європейська» частка у євреїв Північної Африки збільшується зі сходу на захід, досягаючи максимуму у євреїв Марокко.

Генетично найбільш близькі до більшості єврейських груп палестинці, ізраїльські бедуїни і друзи, а також жителі Південної Європи, включно з кіпріотами. Очевидно, незважаючи на всі відмінності, долі цих народів переплiталися. Наприклад, детальне вивчення палестинців і друзів демонструє їх близькість до європейських і іракських євреїв. Аналіз батьківської лінії (Y-хромосома, що передається від батька до сина) показав, що більшість євреїв діаспори, які жили на Близькому Сході, у Європі або Північній Африці походять від невеликої групи чоловіків із Близького Сходу. До 80% і більше ашкеназських євреїв мають сім основних Y-хромосомних груп. Четверо з них були в чоловіків, які перебралися з Близького Сходу в Європу, інші три ашкеназі набули вже в Європі.

Бене Ісраель, Бомбей, 1856

Євреї Ємена, 1944

Наявність подібних відмінностей у генному наборі ашкеназських євреїв пояснюється низкою теорій, іноді досить простих. Деякі з цих Y-хромосомних близькосхідних зв'язків могли бути занесені в Європу ще в епоху кам'яного і бронзового століть. Потім мало місце змішання між європейцями і євреями в Європі, так само як і можливе змішання хозар і ашкеназі. Подібні генні характеристики поширені скрізь серед християн-маронітів у Лівані. Це може бути наслідком їх змішання з європейцями — хрестоносцями в XI —XIII століттях за часів Хрестових походів.

Аналіз генетичного матеріалу жіночої лінії демонструє значно меншу генетичну різноманітність і тому більш суворі спадкові зв'язки. В ашкеназських євреїв чотири спадкові лінії трапляються у 40% ашкеназських жінок, що зумовлює висновок про чотирьох прародительок, чия спадковість панує. У багатьох єврейських етнічних групах кількість жіночих спадкових ліній не є великою, хоча і змінюється від групи до групи. Деякі з них мають близькосхідне походження. Наприклад, у євреїв Азербайджану, Грузії, Лівії, Бомбею в Індії, району Бельмонте в Португалії. У всіх цих громадах одна материнська лінія відповідає за 40% жіночої популяції. У євреїв Тунісу й району Кочін в південній Індії дві спадкові лінії були виявлені у 30% жінок. У болгарській, турецькій, марокканській і ефіопській громадах подібні панівні спадкові лінії не виявлені взагалі. Серед болгарських, турецьких і марокканських євреїв відчувається генетичний вплив одноплемінників, вигнаних з Іспанії в 1492 році і з Португалії в 1496 році. Генетична гомогенність іранської, іракської і єменської єврейських громад набагато більш виражена, ніж у інших єврейських груп.

Як би там не було, перед нами — загальна картина, яка підтверджує генетичну ідентичність різних єврейських етнографічних груп. Острер і Скорецький — дуже серйозні дослідники. Перший працював у MIT й Колумбійському університеті, а зараз є директором програми генетичного й геномного тестування при Медичному центрі Монтефіоре в Нью-Йорку. Уродженець Канади Карл Скорецький викладав у Техніон, а нині очолює медичний факультет філії Університету Бар-Ілан у Цфаті.

Звісно, генетична спільність різних етнографічних єврейських груп — вагомий доказ нашого походження від спільного кореня. Але євреї (і Скорецький із цим згоден) — єдиний народ насамперед завдяки спільності історії та релігії, а генетична схожість лише підкріплює цю тезу.

Веніамін Чернухін, спеціально для «Хадашот»